

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.37>

УДК:338.24

A. I. Kaplina,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій, Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6714-797X>

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛОГІСТИЧНИХ СТРУКТУР

A. Kaplina,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,

Marketing and Information Technologies,

Kherson State Agrarian and Economic University

INNOVATIVE MECHANISMS OPERATION OF LOGISTICS STRUCTURES

Актуальність дослідження процесів функціонування логістичних структур та розробки методології впровадження систем управління виробничими процесами обумовлена тим, що цифрові технології, що впроваджуються у виробничу сферу, є важливими драйверами для покращення процесів управління виробництвом, підвищення показників продуктивності праці, зниження трудомісткості виготовлення продукції, зменшення собівартості продукції та покращення її якості.

Проаналізовано, що у сучасному економічному суспільстві інноваційний процес розглядається як динамічний науково – технічний процес, спрямований на зміну існуючих категорій підприємницької діяльності з метою вдосконалення структурних елементів певного процесу.

Спроба комплексного розв'язання проблеми представлена в працях багатьох науковців. Вони виокремлюють п'ять чинників процесу інноваційної діяльності: світовий поріг знань, інноваційні фінансові ресурси, інноваційних підприємців, поле інноваційної активності, інноваційний клімат.

Узагальнюючи вищенаведене, можна зазначити, що за всього різноманіття концепцій наукового вивчення підприємництва не досліджено повною мірою питання про його інноваційну складову в комплексній постановці проблеми. Відсутня наукова постановка питання про систему механізмів, що дають змогу реалізувати цю інноваційну складову, не визначено структура елементів розглянутої системи. Ці механізми видаються нам взаємопов'язаними елементами інноваційно-підприємницької системи, які можуть бути названі інноваційними механізмами підприємництва. Є очевидна необхідність глибокого наукового дослідження процесів функціонування цієї системи.

The relevance of studying the processes of functioning of logistics structures and developing a methodology for implementing production process management systems is due to the fact that digital technologies introduced into the production sphere are important drivers for improving production management processes, increasing labour productivity, reducing the labour intensity of production, reducing production costs and improving their quality. It is analysed that in the modern economic society, the innovation process is considered as a dynamic scientific and technical process aimed at changing the existing categories of business activity with a view to improving the structural elements of a particular process.

An attempt to solve the problem in a comprehensive manner is presented in the works of many scholars. They identify five factors of the innovation process: the global threshold of knowledge, innovative financial resources, innovative entrepreneurs, the field of innovation activity, and the innovation climate.

Summarising the above, it can be noted that despite the variety of concepts of scientific study of entrepreneurship, the issue of its innovative component in a comprehensive formulation of the problem has not been fully explored. There is no scientific formulation of the issue of the system of mechanisms that allow to implement this innovative component, and the structure of the elements of the system under consideration is not defined. These mechanisms seem to us to be interrelated elements of the innovation and entrepreneurial system, which can be called innovative mechanisms of entrepreneurship. There is an obvious need for an in-depth scientific study of the processes of functioning of this system.

In the framework of this article, due to its limiting factor, we will consider the first two areas of research. In management theory and practice, it has become an axiomatic proposition that innovation and management decision-making are an important part of any management activity. There is no scientific formulation of the issue of the system of mechanisms that allow to implement this innovative component, and the structure of the elements of the system under consideration is not defined.

Ключові слова: логістика, логістичні структури, інновація, інноваційна діяльність, цифровізація.

Keywords: logistics, logistics structures, innovation, innovation activity, digitalisation, digitalization.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація – одна з національних цілей України до 2035 р. Цифровізація високотехнологічних підприємств є ключовим фактором успіху у конкурентному зовнішньому середовищі, що впроваджують у виробничу сферу цифрові технології, виступають

важливими драйверами для покращення процесів управління виробництвом, підвищення показників продуктивності праці, зниження трудомісткості виготовлення продукції, зменшення собівартості продукції та поліпшення її якості. У сучасному економічному суспільстві інноваційний процес розглядається як динамічний науково – технічний процес, спрямований на зміну існуючих категорій підприємницької діяльності з метою вдосконалення структурних елементів певного процесу. Спроба комплексного розв'язання проблеми представлена в роботах різних науковців. Вони виокремлюють п'ять чинників процесу інноваційної діяльності: світовий поріг знань, інноваційні фінансові ресурси, інноваційних підприємців, поле інноваційної активності, інноваційний клімат. Узагальнюючи вищенаведене, можна зазначити, що за всього різноманіття концепцій наукового вивчення підприємництва не досліджено повною мірою питання про його інноваційну складову в комплексній постановці проблеми. Відсутня наукова постановка питання про систему механізмів, що дають змогу реалізувати цю інноваційну складову, не визначено структура елементів розглянутої системи [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У рамках цієї статті через її обмежувальний фактор розглянемо перші два напрями дослідження. У теорії та практиці управління стало аксіоматичним положення про те, що інновації та прийняття управлінських рішень є важливою частиною будь-якої управлінської діяльності. Зокрема, колектив авторів під керівництвом Н.А. Цирельчук зазначає: "...основним інструментом і критерієм, провідним інтелектуальним засобом і продуктом управління виступає самостійно прийняте в індивідуальній або спільній формі управлінське рішення" [3, с. 82-83]. І далі: "У різних наукових концепціях рішення характеризуються як кваліфікація, що пронизує їх (П.Г. Щедровицький); інтегральний показник професійної компетентності (А.І. Китов); суть, серцевина управлінської діяльності (Г.А. Саймон, Дж.У. Дункан); головний інтелектуальний продукт управління (Ю.Д. Красовський)" [3, с. 83].

Постановка завдання. Узагальнюючи вищенаведене, можна зазначити, що за всього різноманітні концепції наукового вивчення підприємництва не досліджено повною мірою питання про його інноваційну складову в комплексній постановці проблеми. Відсутня наукова постановка питання про систему механізмів, що дають змогу реалізувати цю інноваційну складову, не визначено структура елементів розглянутої системи. Ці механізми видаються нам взаємопов'язаними елементами інноваційно-підприємницької системи, які можуть бути названі інноваційними механізмами підприємництва. Є очевидна необхідність глибокого наукового дослідження процесів функціонування цієї системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, інноваційний механізм – це організаційно-економічна форма здійснення інноваційної діяльності та сприяння її проведенню, пошуку інноваційних рішень, а також важіль стимулювання та регулювання цієї діяльності. Існує безліч таких механізмів, що виконують конкретні функції. Під функціональним забезпеченням ми розуміємо інноваційне, інвестиційне та фінансове забезпечення. Інноваційне забезпечення має сприяти зародженню та ефективному пошуку нововведення. Має бути в наявності відповідний механізм, що дає змогу прискорити процес генерування нововведень. Далі слід створити умови вкладення коштів (інвестування) з метою комерціалізації нововведень, їх впровадження у виробництво. Природно, що вирішення завдань створення інноваційних рішень та інвестування неможливо здійснити без відповідних джерел фінансування. З іншого боку, не потребує особливих пояснень той факт, що механізми функціонального забезпечення будуть різними залежно від того, на якій стадії розвитку перебуває та чи інша підприємницька структура. Необхідно пов'язати елементи функціонального забезпечення зі стадіями розвитку підприємницьких структур. На основі узагальнення змісту наведеної матриці можна сформулювати систему інноваційних механізмів загалом і представити її п'ятьма групами: механізмами організації, механізмами розроблення та

впровадження, механізмами фінансування та стимулювання, механізмами технологічного трансферу та механізмами інтелектуальної власності [3, с. 114].

Інноваційні механізми існують на трьох основних рівнях: макрорівні, регіональному рівні, рівні підприємства.

На макрорівні вирішуються три основні завдання: формулюється державна інноваційна стратегія, створюється сприятливий інноваційний клімат для економіки в цілому, реалізуються державні інноваційні програми. На регіональному рівні присутні схожі завдання, але вони прив'язуються до особливостей певних регіонів. І макро-, і регіональний рівень створюють умови для інтенсивного протікання інноваційних процесів на рівні підприємницьких структур. Ці інноваційні механізми покликані забезпечити реалізацію регіональних інноваційних стратегій на мікрорівні, спрямувати в руслі інноваційних пріоритетів підприємницьку ініціативу.

Елементи системи інноваційних механізмів.

Механізм організації орієнтований на формування та реорганізацію структур, що здійснюють інноваційні процеси. Таке формування може відбуватися в різних формах, основними з яких є: створення, поглинання, ринкова інноваційна інтеграція, виділення. Створення - це формування нових підприємств, структурних підрозділів або одиниць, покликаних здійснювати інноваційну діяльність. Найсуттєвішими елементами нових організаційних форм є такі: матричні структури, науково-технічні підрозділи, науково-технічні організації, що здійснюють діяльність за ринковими принципами; внутрішні венчури. Процеси створення нових інноваційних організацій особливо важливі для великих підприємств. Ці підприємства мають складну систему управління інноваціями, найчастіше орієнтуються на великі проекти, реалізація яких повинна практично відразу (або за короткий період часу) забезпечити отримання високих доходів. Багато в чому з цієї причини кількість інновацій у цих структурах не така велика, як на малих підприємствах. На нашу думку, ефективність інноваційної діяльності можна

було б значно підвищити, якщо створювати нові інноваційні підрозділи та структурні одиниці, покликані створювати нові напрямки в діяльності великих підприємств. Ці інноваційні одиниці можуть створюватися на постійній або тимчасовій основі.

Матричні структури являють собою такі організаційні формування, які створюються тимчасово на термін розроблення та впровадження нововведень, включають у себе фахівців різного профілю, які адміністративно підпорядковуються керівникам відповідних постійних підрозділів, але тимчасово направлених на роботу в тимчасову впроваджувальну структуру для проведення робіт за певної спеціалізації. Такі тимчасові підрозділи дають змогу об'єднати різних спеціалістів на термін розроблення і впровадження нововведення.

Науково-технічні підрозділи створюються на постійній основі, вони не мають господарської самостійності та їхня діяльність здійснюється за рахунок бюджету компанії в цілому.

Ці підрозділи можуть бути децентралізованими та орієнтованими на конкретні виробничі одиниці, або - централізованими і підпорядковуватися безпосередньо керівництву компанії. Їхня особливість полягає в тому, що вони передають свої розробки у виробництво безпосередньо без встановлення внутрішніх ринкових механізмів. Самостійні науково-технічні організації, навпаки, мають власний бюджет і вони продають свої розробки виробничим підрозділам компанії. Це підвищує відповідальність за результати діяльності, їх відповідність цілям компанії та вимогам ринку. Внутрішні венчури, як правило, займаються безпосереднім впровадженням нововведень, орієнтованим на нову ринкову нішу. У низці випадків досить ефективним організаційним механізмом може бути поглинання великою компанією невеликих інноваційних фірм, діяльність яких входить у коло інтересів цієї компанії. Цей механізм передбачає здійснення великих одноразових витрат, але призводить до значного скорочення термінів виходу з новим продуктом на ринок, а крім того дає змогу досягти ринку, а крім того

дає змогу досягти синергетичного ефекту від об'єднання інноваційних досягнень. Самі малі інноваційні фірми також можуть бути зацікавлені в поглинанні, оскільки вони не завжди володіють достатніми засобами для розвитку своєї діяльності. [2, 3].

Механізмом, що доповнює поглинання, є встановлення тісних зв'язків великої компанії та малих інноваційних фірм, заснованих на створенні довгострокових довірливих відносин, сукупність яких можна назвати ринковою інноваційною інтеграцією. У цьому випадку інноваційні фірми зберігають свою самостійність, але потрапляють у сферу ринкових виробничих зв'язків великої компанії.

Поєднання процесів поглинання та ринкової інноваційної інтеграції дає підставу запропонувати використання так званої «віялової» організації інноваційного процесу. Її сенс полягає у створенні інноваційного оточення виробничої компанії, що складається з фірм, у відношенні до яких здійснено поглинання, а також ринково інтегрованих фірм [4].

Така організація виявиться найбільшою мірою ефективною для виробничих компаній, що мають наступальну стратегію інноваційного розвитку. Вона дає змогу розробити та комерціалізувати нововведення, які перебувають на S-подібних кривих високого рівня, створити технологічні розриви, нововведення, у низці випадків недоступні компаніям-конкурентам у даний момент часу. Виділення - організаційний механізм, що передбачає створення самостійних інноваційних компаній, які раніше що були частиною цілісних виробничих утворень. Такі дії доцільно здійснювати, коли утворюється новий напрямок діяльності, не пов'язаний з основною спеціалізацією компанії, що відволікає на себе її ресурси. Наступна група інноваційних механізмів – це механізми розроблення та впровадження. До цієї групи можна включити: механізми пошуку інноваційних рішень, механізми розроблення та механізми впровадження. Механізми пошуку спрямовані на генерацію нових ідей, технічних рішень, створення новацій.

Це необхідний етап інноваційного процесу, що становить основу подальших процесів, пов'язаних зі створенням новацій, придатних для впровадження.

Механізми розроблення пов'язані з доведенням ідей до закінченого технічного рішення, що може бути новацією. Для цього необхідна відповідна концентрація інтелектуальних, матеріальних і фінансових ресурсів, їх ефективна комбінація в часі та просторі. Механізми фінансування і стимулювання визначають способи формування фінансових ресурсів підприємництва та підвищення їхньої зацікавленості у впровадженні нововведень. Тут можна виокремити механізми кредитування, формування власного капіталу, формування витрат на НДР і характеру віднесення їх на собівартість, ув'язки розмірів оподаткування з інтенсивністю інноваційної діяльності.

Власних коштів на цілі фінансування інновацій може бути недостатньо, тим більше, якщо розробка інновації відбувається на тлі та паралельно протіканню рутинного і усталеного виробничого процесу. У це виробництво вже вкладено значні кошти і найчастіше їх відволікання є вельми болючою процедурою. Мета такого кредитування - отримання здатності розпоряджатися матеріальними ресурсами протягом значного часу до створення ринкової вартості, яка може виступити покриттям цього кредиту. Ця вартість буде створена після закінчення певного періоду часу, необхідного для розроблення та комерціалізації нововведення. Відповідною інноваційним потребам формою залучення позикових коштів є випуск облігацій. Їх особливістю є тривалий (кілька десятків років) термін обігу. Можна стверджувати, що для розглядуваних процесів фінансування на основі облігаційних позик є найкращим.

Наступною формою залучення фінансових ресурсів є збільшення власного капіталу за рахунок зовнішніх джерел. Особливо важлива така форма для вже давно функціонуючих підприємств, що мають високу репутацію і популярність. [5].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, стимулювання інноваційної діяльності передбачає створення умов, у яких здійснення цієї діяльності буде вигідним. Ступінь вигідності може бути вимірний розміром чистого прибутку, тобто прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків. Це може бути досягнуто за допомогою зниження податкових платежів за умови збільшення інноваційних та інвестиційних зусиль підприємства.

Як наступний елемент інноваційного механізму підприємництва можна назвати механізм технологічного трансферу. Йдеться про передачу технологій, розроблених у державному секторі, у підприємницький сектор. Важливість такого механізму пов'язана з тим, що багато відкриттів і важливі технічні рішення отримано в державних НДІ, але для їх комерціалізації необхідне здійснення додаткових витрат, причому, в ряді випадків більш значних, ніж ті, які зроблені на дослідницькій стадії. У держави немає достатніх коштів для фінансування стадій впровадження, тому було б правильно надати підприємницьким структурам можливість використання у виробництві таких розробок. Ефективні інновації не можливі без наявності відповідного механізму інтелектуальної власності.

Література

1. Вітлінський В.В. Моделювання економіки. Київ, 2003. 408 с.
2. Lucas R. On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*. 1988. № 22. P. 3–42.
3. Клейнер Г.Б. Производственные функции: Теория, методы, применение. М.: Финансы и статистика, 1986. 239 с.
4. Cobb C.W., Douglas P.H. Theory of Production. *American Economic Review*, Supplement, 1928. P. 139-165.
5. Пиндайк Р.С., Рубинфельд Д.Л. Микроэкономика. М.: ДЕЛО, 2001. 808с.

6. Марасанов В.В., Пляшкевич О.М. Основи теорії проектування і оптимізації макроекономічних систем. Херсон: Айлант, 2002.190с.

7. Лобода О.М., Кириченко Н.В. Актуальні проблеми ідентифікації та моделювання структури управління підприємством. Наука й економіка, 2015. №3. С.130-134.

8. Лобода О.М., Кухаренко С.В. Вирішення задачі синтезу організаційної структури. Таврійський науковий вісник ХДАУ. Херсон, 2010. Вип.71. С.272-277.

9. Капліна А. та Кириченко Н. Крос-культурні аспекти управління персоналом. Ефективна економіка.2020. Вип.10.

10. Капліна А.І. Управлінські рішення як інструмент управління організацією. Ефективна економіка. 2023. № 5 - <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.46>

11. Капліна А. І. Механізми прийняття управлінських рішень в галузі цифровізації виробничих процесів підприємства. Ефективна економіка. 2024. №3 <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3322/3358>

12. Капліна А. І. Improving the process of making and developing management decisions. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. стр.85-89

13. Капліна А. І. Improving organizational change management through the use of lean technologies. *Ефективна економіка*. 2024. №5 <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3798>

References

1. Vitlins'kyj, V.V. (2003), *Modeliuvannia ekonomiky* [Modeling of economy], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.

2. Lucas, R. (2011), “On the mechanics of economic development“, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 22, pp. 3–42.

3. Klejner, G.B. (1986), *Proizvodstvennye funkicii: Teorija, metody, primenenie* [Production functions: Theory, methods, application], Finansy i statistika, Moscow, Russia.

4. Cobb, C. and Douglas, P. (1928), "Theory of Production", *American Economic Review, Supplement*, Vol.1, pp. 139-165.
5. Pindajk, R.S. and Rubinfel'd, D.L. (2001), *Мікроекономіка [Microeconomics]*, Moscow, Russia.
6. Marasanov, V.V. and Pliashkevych, O.M. (2002), *Осноvy теорії проєктвання і оптимізації макроекономічних систем [Foundations the theory design and optimization of macroeconomic systems]*, Kherson, Ukraine.
7. Loboda, O.M. and Kyrychenko, N.V. (2015), "Current problems of identification and modeling of enterprise management structure", *Наука у економіка*, Vol. 3, pp.130-134.
8. Loboda, O.M. and Kukharenko, S.V. (2010), "Solving the problem of synthesizing the organizational structure", *Таврійський науковий вісник*. Vol. 71, pp. 272-277.
9. Kaplina A. and Kyrychenko N.(2020), "Cross-cultural aspects of human resources management", *Ефективна економіка*. Vol. 10
10. Kaplina A.I. (2023), "Management decisions as a tool for managing an organization", *Effective economy*. Vol. 5
11. Kaplina A.I. (2024), "Mechanisms for making managerial decisions in the field of digitalisation of enterprise production processes", *Effective economy*. Vol. 3
12. Kaplina A.I. (2024), "Improving the process of making and developing management decisions", *Investments: practice and experience*. Vol. 6, pp.85-89.
13. Kaplina A.I. (2024), "Improving organizational change management through the use of lean technologies", *Effective economy*. Vol. 5

Стаття надійшла до редакції 30.09.2024 р.